

دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم
دانشکده علوم قرآنی اصفهان

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته علوم قرآنی

موضوع:

نقش علما در خرافه زدایی از جامعه

استاد راهنما:

دکتر رضاسعدت نیا

نگارنده:

طاهره شکری

بهمن ماه سال ۱۳۹۵

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم
دانشکده علوم قرآنی اصفهان

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته علوم قرآنی

موضوع:

نقش علما در خرافه زدایی از جامعه

استاد راهنما:

دکتر رضاسعدت نیا

نگارنده:

طاهره شکری

بهمن ماه سال ۱۳۹۵

کلیه حقوق مادی و معنوی این پایان نامه متعلق به دانشگاه علوم و معارف
قرآنی- دانشکده علوم قرآنی می باشد.

چاپ پایان نامه و استخراج مقاله از پایان نامه باید به نام دانشگاه علوم و
معارف قرآن کریم- دانشکده علوم قرآنی با تأیید استاد راهنما و با مجوز
معاونت پژوهشی دانشگاه باشد.

تقدیم:

این پژوهش را اگر چه قطره ایست در برابر آنچه باید بیاموزم و هنوز به آنها دست نیافته

ام، تقدیم می کنم به بزرگترین ، مهربانترین و پدر همه بشر، حضرت ختمی مرتبت.

امیدوارم پدر بزرگوار بشریت همواره راهنمای فرزندان طالب علمشان به سوی انوار الهی

باشند.

تشکر:

با تشکر از بزرگوارترین انسان های زندگی ام، پدر و مادرم که اگر مرا توفیقی هست به سبب زندگی پاک این بزرگواران است. و نیز تشکر می کنم از همسرم که انجام این پژوهش بدون حمایت ایشان امکان پذیر نبود، و نیز فرزندانم که هر چند سعی در انجام وظایف مادری ام داشته ام اما شاید قصوری را احساس کرده باشند.

همچنین تشکر می کنم از استاد بزرگوارم جناب آقای سعادت نیا که طی این مسیر جز با راهنمایی های ایشان میسر نبود.

چکیده:

تحقیق حاضر تحت عنوان «نقش علما در خرافه زدایی از جامعه» با روش توصیفی تحلیلی است و با استفاده از منابع کتابخانه ای، رسالت و نقش مبلغان الهی را در مبارزه با خرافات بررسی می کند.

یکی از عناصر مهم فرهنگی جامعه اعتقادات و باورهای مردم است که در برخی موارد این اعتقادات با خرافاتی که خلاف واقعیات و ریشه عقلانی و شرعی ندارد، در می آمیزد.

واقعیت جامعه نشان می دهد که کم نیستند کسانی که در عصر دانش، هنوز دستاویز خرافات اند و آنچنان به آن پایبند هستند که لحظه لحظه ی زندگیشان از آن متأثر می شود و اعتقاد به پیشگویی، فال بینی، کف بینی و دیگر خرافه ها به حدی قوی است که در مواردی، افراد علل علمی مسائل را بالکل انکار می کنند. با توجه به این معضل که یک آسیب جدی برای عرصه های فرهنگی، دینی و علمی جوامع محسوب می شود، ضرورت انجام چنین پژوهشی مشخص می گردد. با توجه به رسالت عظیم علما به عنوان وارثان انبیاء، این پژوهش با این عنوان هدف گذاری شده است.

این پژوهش در چهار بخش سازمان یافته است که در بخش اول کلیات پژوهش بیان شده است، در بخش دوم مفهوم شناسی خرافه و انواع، علل، و پیامد آن، در بخش سوم معرفی دیدگاه قرآن و سیره ائمه اطهار به عنوان دو الگوی کامل نسبت به خرافه و روش مبارزه و در بخش چهارم به طور خاص وظیفه علما، سابقه فعالیت ایشان، تبیین شده است.

از جمله نتایج حاصله این پژوهش آن است که از جمله ریشه های مهم خرافه گرایی جهل، تقلید کورکورانه، انحراف از فطرت و رواج ساده اندیشی و از جمله عوامل بازدارنده خرافه پرستی در حیطه وظایف علما تکیه بر قرآن و سنت، تقویت دانش و تفکر، احیاء امر به معروف و نهی از منکر است و در خاتمه قابل ذکر است که علی رغم فعالیت علما در این زمینه، ولی هنوز این راه طولانی و خرافات، هر روز مدرن تر می شود و این تلاش بیشتر علما را می طلبد.

واژگان کلیدی: خرافه، علما، رسالت، جامعه، وظایف مبلغان، اسلام

فہرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	مقدمہ:
۵.....	فصل اول:
۵.....	کلیات
۵.....	۱-۱ . بیان مسئلہ.....
۷.....	۲-۱ علت انتخاب موضوع و اہمیت و فائدہ آن.....
۸.....	۳-۱ پیشینہ پژوهش.....
۱۰.....	۴-۱ سؤال اصلی.....
۱۰.....	۵-۱ سوالات فرعی پژوهش.....
۱۱.....	۶-۱ فرضیہ های پژوهش.....
۱۱.....	۷-۱ اہداف پژوهش.....
۱۲.....	۸-۱ روش پژوهش.....
۱۲.....	۹-۱ روش گرد آوری اطلاعات و دادہ ہا.....
۱۲.....	۱۰-۱ جنبہ جدید و نوآور بدون تحقیق.....

فصل دوم: ۱۴

مفهوم شناسی ۱۴

۲- مفهوم شناسی خرافه ۱۴

۲-۱. تاریخچه واژه: ۱۴

۲-۲. معنای لغوی خرافه ۱۵

۲-۳. تعریف اصطلاحی ۱۸

۲-۴. مرز خرافه و بدعت ۲۲

۲-۵. گستره خرافات ۲۲

۲-۶. انواع خرافات ۲۴

۲-۸. عوامل پیدایش و پذیرش خرافات توسط مردم ۲۹

۲-۹. ویژگی های خرافات ۳۷

۲-۱۰. مضرات و آسیبهای خرافات ۳۸

فصل سوم: ۴۱

خرافه زدایی از نگاه قرآن و سنت ۴۱

۳-۱. قرآن و خرافه پرستی ۴۱

۳-۱-۱. طرح مسئله خرافه در قرآن ۴۴

۳-۱-۲. ریشه ها و عوامل خرافه گرایی از نظر قرآن کریم ۴۸

۳-۱-۲-۱. ظن و گمان ۴۸

۳-۱-۲-۲. جهل ۵۱

۳-۱-۲-۳. تقلیدهای کورکورانه و نابجا ۵۳

۳-۱-۲-۴. اعتقادات بی پشتوانه ۵۵

۳-۱-۲-۵. سودجویی و منفعت طلبی برخی افراد ۵۷

۳-۱-۳. خرافه انگاری بعضی از مسائل مطرح در قرآن ۵۸

- ۵۹ ..... ۱-۳-۱-۳ خرافه دانستن به خاطر جهل و نادانی
- ۵۹ ..... ۱-۱-۳-۱-۳ جن
- ۶۲ ..... ۲-۱-۳-۱-۳ مسأله ی باد و سلیمان
- ۶۴ ..... ۳-۱-۳-۱-۳ مسخ انسان
- ۶۷ ..... ۲-۳-۱-۳ خرافه دانستن به دلیل رویکرد خاص
- ۶۹ ..... ۳-۳-۱-۳ خرافه پنداری داستان های قرآنی
- ۷۱ ..... ۴-۱-۳ موضع و روش مبارزه قرآن با خرافه و خرافه پرستی
- ۷۱ ..... ۱-۱-۴-۱-۳ مبارزه با بت پرستی
- ۷۲ ..... ۲-۱-۴-۱-۳ مبارزه با غلو
- ۷۶ ..... ۳-۱-۴-۱-۳ تفال خوب و بد
- ۷۹ ..... ۴-۱-۴-۱-۳ سعد و نحس بودن ایام
- ۸۴ ..... ۵-۱-۴-۱-۳ نمونه های دیگری از مبارزه منفی با پدیده خرافات:
- ۸۶ ..... ۲-۴-۱-۳ مبارزه مثبت:
- ۸۶ ..... ۱-۲-۴-۱-۳ دعوت به تفکر و تدبر در عقاید:
- ۸۸ ..... ۲-۲-۴-۱-۳ آزادی اندیشه
- ۹۰ ..... ۳-۲-۴-۱-۳ اهتمام به علم و دانش
- ۹۴ ..... ۴-۲-۴-۱-۳ دستور به مقایسه و تطبیق
- ۹۵ ..... ۵-۲-۴-۱-۳ توکل به خدا
- ۹۸ ..... ۶-۲-۴-۱-۳ امر به معروف و نهی از منکر
- ۹۹ ..... ۷-۲-۴-۱-۳ ارسال رسل
- ۱۰۱ ..... ۲-۳ سیره پیشوایان در برخورد با خرافات
- ۱۰۲ ..... ۱-۲-۳ موضع اهل بیت در مقابل با خرافات
- ۱۰۲ ..... ۱-۱-۲-۳ بصیرت افزایی
- ۱۰۲ ..... ۱-۱-۱-۲-۳ ایجابی

- ۱۰۲.....۱-۱-۱-۱-۲-۳ واقعت نگرى
- ۱۰۹.....۲-۱-۱-۱-۲-۳ شناخت علل وقایع
- ۱۱۰.....۳-۱-۱-۱-۲-۳ معرفى همتای قرآن یه امت
- ۱۱۱.....۴-۱-۱-۱-۲-۳ تبیین وظیفه علما
- ۱۱۵.....۵-۱-۱-۱-۲-۳ تبیین وظیفه مسلمین
- ۱۱۵.....۶-۱-۱-۱-۲-۳ تفکر و خردورزى
- ۱۱۶.....۷-۱-۱-۱-۲-۳ افزایش علم و دانایى
- ۱۱۷.....۸-۱-۱-۱-۲-۳ دعا و ذکر
- ۱۲۱.....۲-۱-۱-۲-۳ سلبى
- ۱۲۱.....۱-۲-۱-۱-۲-۳ دورى از تلقین بد
- ۱۲۲.....۲-۲-۱-۱-۲-۳ طرد و مذمت خرافه پرستان
- ۱۲۳.....۳-۲-۱-۱-۲-۳ اعلام لعن و براءت
- ۱۲۴.....۴-۲-۱-۱-۲-۳ حکم ارتداد
- ۱۲۷.....۲-۱-۲-۳ مبارزه عملی
- فصل چهارم: ۱۳۲.....**
- رسالت علما در برخورد با خرافات ۱۳۲.....**
- ۱۳۲.....۴ نقش علما در خرافه زدایى از جامعه
- ۱۳۶.....۱-۴ پیشینه خرافه زدایى
- ۱۳۶.....۱-۱-۴-۱-۱-۴ تالیف کتاب
- ۱۳۶.....۱-۱-۱-۴ نوشتن کتاب لؤلؤ و مرجان توسط میرزا حسین نوری طبرسى
- ۱۴۰.....۲-۱-۱-۴-۲-۱-۴ التنزیه لاعمال الشبیه سیدمحسن امین
- ۱۴۲.....۳-۱-۱-۴-۳-۱-۴ عقاید النساء(کلثوم ننه) آقا جمال الدین محمد خوانسارى

- ۴-۱-۱-۴- آل کاشف‌الغطاء، شیخ محمدحسین بن شیخ علی نجفی (۱۲۹۵-
 ۱۳۷۳ق/۱۸۷۸-۱۹۵۴م)..... ۱۴۵
- ۴-۱-۱-۵- آثار سید جمال‌الدین اسدآبادی ۱۴۵
- ۴-۱-۱-۶- کتابهای تالیف شده از علما در مورد بهائیت و وهابیت ۱۴۸
- ۴-۱-۱-۷- کتاب های نوشته شده درباره عرفان های نوظهور: ۱۵۰
- ۴-۱-۱-۸- کتابفهای تالیف شده از علما در مورد خرافات مهدویت ۱۵۰
- ۴-۱-۲- سخنرانی ۱۵۰
- ۴-۱-۲-۱- شهید مطهری ۱۵۱
- ۴-۱-۲-۲- مقام معظم رهبری ۱۵۴
- ۴-۱-۲-۳- محسن قرائتی ۱۵۷
- ۴-۱-۲-۴- آیت الله مصباح یزدی ۱۶۰
- ۴-۱-۳- فتوا دادن ۱۶۲
- ۴-۱-۳-۱- دعا نویسی، رمالی و فالگیری ۱۶۳
- ۴-۱-۳-۲- چهارشنبه سوری و سیزده بدر ۱۶۴
- ۴-۱-۳-۳- خرافه شب اول ربیع اول ۱۶۶
- ۴-۱-۳-۴- قمه زنی ۱۶۷
- ۴-۱-۳-۵- عرفان های نوظهور و شیطان پرستی ۱۶۹
- ۴-۱-۳-۶- غلو ۱۷۰
- ۴-۱-۳-۷- سایر خرافات ۱۷۱
- ۴-۱-۴- مبارزه عملی ۱۷۳
- ۴-۲- کاستی های علما ۱۷۴
- ۴-۲-۱- عوام زدگی ۱۷۴
- ۴-۲-۲- عزلت گزینی و تفکرات متحجرانه ۱۷۶
- ۴-۲-۳- ضعف در شناخت موضوع و مطالعات تاریخی ۱۷۸

- ۱۸۰..... ۴-۲-۴- تساهل بزرگان
- ۱۸۰..... ۵-۲-۴ - عدم شجاعت کافی
- ۱۸۱..... ۶-۲-۴. تجربه های ناگوار
- ۱۸۳..... ۳-۴-وظایف علما در خرافه زدایی از جامعه
- ۱۸۳..... ۱-۳-۴-وظایف علما در قبال خود در مسیر خرافه زدایی
- ۱۸۳..... ۱-۱-۳-۴- خودسازی، تزکیه و تهذیب نفس
- ۱۸۷..... ۲-۱-۳-۴- استعاده و استمداد از خداوند
- ۱۸۷..... ۳-۱-۳-۴- خلوص
- ۱۸۹..... ۴-۱-۳-۴- صبر و تحمل در این راه
- ۱۹۱..... ۵-۱-۳-۴- شهادت و شجاعت در برخورد با خرافات و بدعتها
- ۱۹۲..... ۶-۱-۳-۴- بالا بردن علم و دانش و تشخیص وهمیات از واقعیات
- ۱۹۶..... ۷-۱-۳-۴. استفاده از روشهای نوین تبلیغی
- ۱۹۷..... ۲-۳-۴-وظایف علما در قبال جامعه در مسیر خرافه زدایی
- ۱۹۷..... ۱-۲-۳-۴. بالا بردن سطح دانش و معلومات افراد جامعه
- ۱۹۹..... ۲-۲-۳-۴- احیاء امر به معروف و نهی از منکر
- ۲۰۴..... ۱-۲-۲-۳-۴. شرایط و آداب عرفانی امر به معروف و نهی از منکر
- ۲۰۸..... ۳-۲-۳-۴. تشویق مردم به اتکاء و استعاده به قرآن و سیره نبوی
- ۲۱۰..... ۴-۲-۳-۴- برخورد قاطع
- ۲۱۲..... ۵-۲-۳-۴. پاسخ به شبهات
- ۲۱۶..... جمع بندی و نتیجه گیری
- ۲۲۳..... پیشنهادات:
- ۲۲۵..... فهرست منابع

مقدمه:

یکی از ویژگی‌های مهم انسان که موجب برتری او بر دیگر جانداران می‌شود نیروی ادراک اوست. در پرتو این نیروی عظیم است که آدمی می‌تواند کاخ بلند زندگی را برافراشته و زمام امور طبیعت را به دست گیرد و در آغوش آن روزگاران بگذراند، اما هنگامی که این نیروی خدادادی در گذرگاه زمان دست‌خوش آفات شود و ابرهای تیره اوهام و خیال و پندار در قالب و شکل خرافات دور آن را بگیرند و مانع تابش نورافزای خرد و عقل شوند، این نیرو در عمل خلع سلاح شده و تأثیر و کاربرد خود را از دست می‌دهد و خرافات و اوهام به جای آن به ایفای نقش می‌پردازد و قلمرو پهناوری را به زیر سلطه تاریک خود در می‌آورد.

در این هنگام اوهام و خرافات مانع شکوفایی اندیشه انسان‌ها شده و بر افکار عنان‌گسیخته آنان حکومت می‌کند و بال‌های اندیشه را می‌بندد و قوه ابتکار و خلاقیت را از بین می‌برد و زمینه را برای اسارت طولانی و ذلت‌بار آماده می‌کند.

شاید خرافات به عنوان یک پدیده مصنوع دست بشر، تنها معضلی باشد که برغم تغییر و تحولات و رشد و توسعه جوامع هنوز به حیات خود ادامه می‌دهد و نه تنها از شدت آن در قرن بیست و یکم کاسته نشده بلکه به نظر می‌رسد روز به روز طرفدارانش نیز زیاد شده اند. حوزه‌اشاعه خرافات و توسعه فرهنگ مربوط به آن برغم تصور عامه، تنها محدوده اعتقادات را در بر نمی‌گیرد بلکه دامنه نفوذ اندیشه و رفتارهای خرافی گاه تا حد بی‌نهایت در زندگی بشر پیش رفته است.

اعتقاد به آنچه که واقعیت ندارد و فرار از آنچه که واقعیت دارد به عنوان یکی از مهمترین شاخص‌های خرافات بشمار می‌رود .

توسل به رمالان و پیش گویمان و طلب کمک کردن از موجودات غیر ملموس و نگاه کردن به رمل و اضطراب تنها گوشه‌ای از خرافات در میان مردم جهان بشمار می رود. امروزه خرافات به حدی در باورهای مردم و اقوام گوناگون رسوخ کرده و خود را چنان با آیین‌ها و شعائر حقیقی یک شکل و هم‌قواره کرده که تمیز و تشخیص آن بسیار مشکل و بعضاً حتی غیر ممکن می‌نماید تا حدی که عده‌ای زندگی بدون پایبندی به خرافات خودساخته را محال می‌پندارند .

متأسفانه بسیاری از مردم، اعتقادی به "خرافی" بودن برخی اعتقادات خود ندارند و در برخی اوقات حتی باورهای خرافی خود را مقدم بر باورهای اصولی دانسته و تبعیت پذیری ویژه‌ای از تعالیم خرافی و فرهنگ مربوط به آن در زندگی روزمره خود دارند. هستند کسانی که با مطالعه و برداشت‌های صحیح در تشخیص باورهای درست از باورهای غلط موفق عمل کرده‌اند اما باید پذیرفت که نفوذ اندیشه‌های خرافی در بسیاری از جوامع تاحدی است که تشخیص آن را بسیار سخت کرده است .

بنابراین ضرورت مقابله با عقاید واهی که اندیشه و عقل انسان را نشانه گرفته است و بعضاً تبعات مهلکی برای فرد و جامعه ایجاد می کند، خصوصاً در عصر ما اصلی تردید ناپذیر است. با اینکه گرایش به خرافات در عصری که علم پیشرفت بسیاری کرده است عجیب به نظر می رسد ولی هنوز عده ی زیادی از مردم حتی در جوامع مدرن و فرا صنعتی به باورهایی که هیچ پشتوانه عقلی و منطقی ندارد، معتقدند و برای حل مشکلات خود از طریق دعا نویسی، رمالی و فالگیری هزینه هنگفتی می پردازند.

سرلوحه آموزه های ادیان الهی بویژه اسلام مبارزه با خرافات است. قرآن کریم ضمن برخورد با خرافه گرایان ، با دعوت به تفکر و اندیشیدن و تحلیل علل واقعی رویدادها به مقابله با خرافات می پردازد . و در برخی موارد دستور به جهاد در مقابل خرافه گرایان می دهد. از طرفی دیگر قرآن یکی از

وظایف مهم پیامبر را برداشتن غل و زنجیر خرافات از مردم می داند. با مرور تاریخ زندگی پیامبر و ائمه اطهار علیهم السلام ، مبارزات مستقیم و غیر مستقیم آنان با خرافه پرستان را شاهد خواهیم بود.

اما از آن جا که علمای دین وارثان انبیا و ائمه اطهار در زمان غیبت می باشند، در برابر خرافه ها، بویژه خرافه هایی که سبب روی گردانی مردم از دین می شوند، مسئولیت دارند و رسالت آنان ایجاب می کند که راه را بر سرزیر شدن خرافه ها ببندند. نه خود برداشتهای سست و بی مبنی را به نام دین بازگویند و نه بگذارند دیگران با برداشتهای خرافی از دین، به دین گریزی دامن بزنند. این رسالت بزرگ با نصیحت، اندرز و سخنانی غیر شفاف و کم رنگ، به سرانجام نمی رسد. بایستی با الگوگیری از سیره رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و ائمه اطهار علیهم السلام راه اثر گذاری را پیش گیرند.

این وظیفه ای است که امامان شیعه از خصلتها و ویژگیهای عالمان راستین، به حساب آورده اند.

امام صادق علیه السلام فرموده اند:

«فَإِنَّ فِينَا أَهْلَ الْبَيْتِ فِي كُلِّ خَلْفٍ عُدُولًا يَنْفُونَ عَنْهُ تَحْرِيفَ الْعَالِينَ وَانْتِحَالَ الْمُبْطِلِينَ وَتَأْوِيلَ

الْجَاهِلِينَ؛ در خاندان ما اهل بیت در هر عصر جانشینان عادل هستند که از تحریف غالیان، غلط اندازی و گزافه گویی باطل گویان و تأویل جاهلان از ساحت دین جلوگیری می کنند» (اصول کافی، ترجمه: کمره ای، ج ۱، ص ۸۹)

در این پژوهش سعی بر آن شده است که با تحلیل خرافه و مفهوم شناسی آن ، نگاه قرآن و سنت معصومین نسبت به خرافه و در پایان به پیشینه فعالیت علما در خرافه زدایی و رسالت خطیر

آنها اشاره شود. امید است که این رساله توانسته باشد نقش علمای دین را در خرافه زدایی از جامعه تبیین کرده و گامی مؤثر در راستای مقابله با خرافات برداشته باشد.

فصل اول :

کلیات

۱-۱. بیان مسئله

از مسائلی که همواره ذهن بشر را به خود مشغول می سازد تشخیص حق از باطل یا به تعبیر دیگر تشخیص مرز میان حقایق و خرافات است. خرافه اعتقادی است که از پشتوانه دینی، عقلی، و علمی بی بهره است و از زمان های گذشته پیوسته دامنگیر بشر بوده و تأثیرات منفی خود را در ابعاد فردی و اجتماعی زندگی وارد ساخته است.

خرافات قبل از آنکه اثری مثبت در زندگی انسان داشته باشد مانعی برای پیشرفت و انگیزه ای برای بی ارادگی و تعلل در انجام کارها و امور زندگی است. لذا باید برای رسیدن به اهداف عالیه دست به خرافه زدایی زد به خصوص در جوامع امروزی که با سرعت گرفتن ارتباطات آن هم با رشد فزاینده زمینه های لازم برای رشد باورهای خرافی فراهم تر است.

از آن جا که پیامبران الهی برای هدایت و رشد جامعه و مبارزه با بدعتها و خرافات مبعوث شدند لذا یکی از کارهای مهم پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نیز مبارزه با خرافات و اوهام و افسانه

های آن زمان بود که قرآن مجید از آن‌ها تعبیر به «غل و زنجیر» می‌کند و می‌فرماید: پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم آمد و این غل و زنجیرها را از گردن آن‌ها برداشت.

« وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ (اعراف/۱۵۷) » و از دوش آنان قید و بندهایی

که بر ایشان بوده است را بر میدارد.

مقصود قرآن از غل و زنجیر که در دوران طلوع اسلام به دست و پای عرب جاهلی بود غل و زنجیر آهنی نیست بلکه کفر و شرک و اوهام و خرافاتی است که فکر و عقل آن‌ها را احاطه کرده و آنان را از رشد و بالندگی باز می‌داشت. رسول خدا این غل و زنجیر بازدارنده را از دست و پای فکر و اندیشه آنان گشود و از همین مردم مبتلا به کج اندیشی‌ها و خرافات، ملتی صاحب اندیشه و متمدن پدید آورد و همچنین ایشان یکی از برنامه‌های تبلیغی اسلام را مبارزه با خرافات اعلام کرد.

از طرفی عالمان دین ادامه دهندگان راه پیامبرانند. بنابراین اقتضا می‌کند عالمان دین همچون پیامبران الهی برای مبارزه با این معضل که در لابه لای تفکرات و زندگی بشر رخنه کرده است رسالتی دو چندان را بر خود لازم و ضروری بدانند. گرچه در زمان‌های مختلف شاهد مخالفت عالمان و اندیشمندان دینی با اعتقادات خرافه هستیم ولی امید است با بررسی هر چه بیشتر و تبیین صحیح و بیان اصول لازم برای این امر مهم، حضور گسترده خرافات از جمله خوش‌یمنی و بد‌یمنی روزها و بدشانسی‌ها... در جامعه فردی و اجتماعی کم‌رنگ‌تر شود.

در این رساله سعی بر آن است که به تبیین نقش بزرگ عالمان دین که جانشینان پیامبرانند در مبارزه با خرافه و خرافه‌زدایی پرداخته شود. به این صورت که ابتدا معنای خرافه و خرافه‌شناسی و به دنبال آن خرافه‌زدایی در قرآن و سیره انبیاء الهی و ائمه: به عنوان الگو و پیشوایان دینی را مورد بررسی قرار می‌دهیم و به استخراج روش و اصولی که آنها برای مقابله با این افیون اجتماعی بهره گرفتند می‌پردازیم. در این رساله بررسی می‌کنیم که آیا آنها به سراغ خود خرافات می‌رفتند یا برای

جهل زدایی ریشه ها را می خشکانند؟ تفاوت و شباهت های خرافات زمان انبیا و ائمه با زمان کنونی چیست؟ آیا عالمان دین به وظیفه خطیر خود در مبارزه با خرافات درست عمل کرده اند؟ اقتباس عالمان دین از روش پیشوایان دین باید چگونه باشد؟ آیا عالمان دینی در صورت عدم تأیید جواز شرعی برای سکوت در مقابل خرافات را دارند؟ و...

قابل ذکر است که منظور از علمای دین در این پژوهش مبلغان الهی و قشر روحانیت می باشد که علاوه بر هدایت و راهبری، مصون نگه داشتن دین خدا از تحریف ها و تهاجم ها، از مهم ترین رسالت هایی است که بر دوش جامعه روحانیت گذاشته شده و مبلغان باید هر جا احساس کردند دین خدا در خطر است، همچون امام حسین (ع) از همه چیز خود در گذرد و دین خدا را نجات دهند. امید است با بررسی و برخورد عالمانه راه صحیح مقابله با خرافات را بدانیم و نه اینکه با عقب نشینی درد جهل خود را تسکین دهیم.

۲-۱ علت انتخاب موضوع و اهمیت و فائده آن

یکی از روش های دیرین دشمن برای گسترش سلطه و اهداف مستعمره ی خویش، استفاده از باورهای انحرافی و بدعت و خرافه و گسترش آن در میان جوامع در قالب جنگ نرم است. آن ها همواره تلاش می کنند عقاید جامعه را با روش های به ظاهر علمی، دینی و حتی طنز بر طبق خواسته ها و اهداف خود درست کنند. و در این راه از هر روشی بهره می گیرند.

از آنجا که این جنگ در طول زمان وجود داشته و در عصر ما به خاطر رشد تحولات جامعه و بالا رفتن معلومات و تحول رسانه ها و... به اوج خود رسیده است. عالمان دین نیز به عنوان سردمداران و رهبران خط مقدم جبهه مبارزه با خرافات، باید با شگردهای آنان طبق زمان آشنا باشند و در این راه از ابزارها و متد نوین پا به پای آن ها و حتی جلوتر از آنها حرکت کنند.